

XV. BIJDRAGE VAN RINDERT BROUWER

Gerwen - Oude Clemenskerkhof : Gordina (Sien) de Groot

Gerwen, 22.04.1855 - Gerwen, 03.02.1927

Gordina de Groot werd op 22.04.1855 in Gerwen geboren. Of haar roepnaam Sien of Dien was, daarover verschillen de meningen. Dien klinkt aannemelijker dan Sien, maar omdat Vincent van Gogh haar in een brief aan zijn zus Willemien aanduidde als Sien, is zij met deze

naam de geschiedenis ingegaan.

Ook zij heeft in Nuenen een straatnaam gekregen, Sien de Grootstraat, die uitkomt op de Margot Begemannstraat. Was zij na Margot het liefje van Vincent van Gogh? Zeker is dat zij zo'n 24 keer door Vincent is geschetst, gete-

kend, geschilderd en geëst. Meestal wordt ze aangeduid als geliefd schildersmodel van Vincent. Wie was zij en waar ligt zij begraven?

Toen Gordina en Vincent elkaar in december 1884 leerden kennen, woonde zij in een arbeidershuisje in Gerwen in wat nu wordt aangeduid als Gerwenseweg 4, waar Vincent geregeld kwam om er te schetsen. Sien woonde daar samen met haar moeder Cornelia de Groot-van Rooij (1825-1891) en haar broers Hendrikus (1863-1909) en Peter (1865-1935). Haar vader Cornelis de Groot (1818-1883) was net in april 1883 overleden. Of twee broers van moeder Cornelia ook inwoonden, is niet helemaal duidelijk. Ze kwamen er in elk geval wel (geregeld?) een vorkje meeprikken, getuige hun aanwezigheid op het schilderij *De Aardappeleters*: Francis (Sis) en Anthonius (This) van Rooij.

geliefd schildersmodel

Antoon Kerssemakers, vriend en schildersleerling van Vincent in Eindhoven, noemt Gordina Vincent's *Dolcinea* (de denkbeeldige schone beminde van Don Quichot, gebruikt voor iemands heimelijke of onbereikbare beminde) en Peter Nagelkerke noemt haar zelfs *De Mona Lisa van Gerwen* met de volgende toelichting:

Daar waar Leonardo een mysterieuze, decadente schoonheid schilderde en er flink de tijd voor genomen zal hebben, portretteerde Vincent op een betoverende wijze een boerse jonge vrouw, zo van het land geplukt maar met een wonderlijke eerlijke echtheid. Het is een schoonheid uit het leven gegrepen, waarmee Vincent haar vereeuwigde op 27jarige leeftijd.

Hoe het ook zij, Vincent zal geregeld met Sien in het koren vertoefd hebben, want je moet

genieten van wat voorhanden is, schrijft hij in een brief aan zijn boer Theo. En hij heeft haar zeker zo'n 24 keer op papier of doek vastgelegd. Laten we het dus maar houden op Sien als 'geliefd schildersmodel' van Vincent van Gogh.

Toen Gordina in januari 1884 zwanger bleek te zijn, werd Vincent daar door iedereen in Nuenen op aangekeken. Het was ook koren op de molen van pastoor Andreas Pauwels, die zijn parochianen had verboden voor Vincent te poseren en zelfs geld beloofde, als ze zich niet lieten schilderen.

Het blijft gissen, maar waarschijnlijk was de vader een neef van Gordina en één van de parochianen van de pastoor. Vincent was in elk geval niet de vader, en aan zijn broer Theo schreef hij, dat hij wist hoe het zat, omdat hij het van Gordina zelf had vernomen.

De Aardappeleters

Ook toen Gordina zichtbaar in verwachting was, heeft Vincent haar nog een aantal malen geschilderd en haar een prominente plaats gegeven in de definitieve versie van zijn beroemde schilderij *De Aardappeleters*. Voorafgaande aan dit schilderij had Vincent talrijke koppen getekend, schetsen en voorstudies gemaakt en zelfs een litho, waarop de figuren in spiegelbeeld zijn afgebeeld. Op het definitieve schilderij, dat in het Van Goghmuseum hangt, zien we in het arbeidershuisje van de familie de Groot-van Rooij als tweede van links Gordina (30 jaar) aan tafel zitten. Moeder Cornelia de Groot-van Rooij (60 jaar) zit helemaal rechts en schenkt

koffie in. De twee boeren zijn broers van Cornelia, helemaal links Francis (Sis, 46 jaar) en tweede van rechts Anthonius (This, 62 jaar). Het jonge meisje op de rug gezien hoort er eigenlijk niet bij; zij is er door Vincent voor een evenwichtigere compositie bijgeplaatst als *re-poussoir*, zoals dat in schilderstermen heet.

In het Vincent van Goghjaar 2015 vervaardigde kunstenaar Peter Nagelkerke een drie dimensionaal en levensgroot beeld in brons van het schilderij *De Aardappeleters* uit 1885 van Vincent van Gogh. Na felle discussies en veel commotie werd het beeld geplaatst aan het Park in het centrum van Nuenen.

Vincent van Gogh - De Aardappeleters 1885
(Amsterdam - van Goghmuseum)

Peter Nagelkerke - De Aardappeleters 2015
(Nuenen centrum - Park)

Oude St. Clemenskerkhof in Gerwen

Gordina beviel op 10 oktober 1885 van zoon Cornelis, roepnaam Cor. Of Vincent nog op kraamvisite is geweest, is niet duidelijk. Al vrij snel daarna, op 17 november 1885, vertrok hij definitief uit Nuenen naar Antwerpen. Gordina heeft haar zoontje in haar eentje opgevoed; en zo kwam er nog een (aardappel)

eter bij in het kleine arbeidershuisje. Zij is nooit getrouwd.

Gordina overleed op 03.02.1927, 71 jaar oud en werd begraven op het kerkhof van de (Oude) Sint Clemenskerk in Gerwen. Van de Clemenskerk had Vincent in december 1883 een schets gemaakt.

schets van Vincent van Gogh december 1883

Oude St. Clemenskerk in Gerwen anno 2018

Op de plaats van de Oude St. Clemenskerk aan de Heuvel 23 hebben drie kerken gestaan: van 1350-1400 een eenvoudige stenen zaalkerk, van 1420-1440 werd een driebeukige kruis-kerk gebouwd, na een brand in 1612 werd in 1620 de huidige kerk opgetrokken in Kempense gotiek.

In 1967 bouwde de R.K. Parochie aan de Heuvel 17 een nieuwe en grotere St. Clemenskerk in een abstracte betonstijl en kwam de oude kerk leeg te staan. Pas in 1983 werd de kerk na een grondige restauratie weer in gebruik genomen door de Priesterbroederschap Sint Pius X.

Rond de Oude Sint Clemenskerk heeft tot ca. 1935 altijd een kerkhof gele-

gen. Toen aan De Huikert een nieuwe begraafplaats in gebruik werd genomen, werd het kerkhof gesloten. En uiteindelijk zijn alle graftekens verwijderd en werd het voormalige kerkhof omgevormd tot een tuin. Alleen de pastoorsgraven, het oudste van 1884, werden overgeplaatst naar de nieuwe begraafplaats, de stoffelijke resten van de overige personen die er waren begraven, waaronder die van Gordina de Groot, liggen waarschijnlijk nog onder het maaiveld.

Op zaterdag 12 mei 2018 werd op initiatief van Peter Nagelkerke en Jef Kuijten een gedenkplaque onthuld op het voormalige St. Clemenskerkhof ter herinnering aan Gordina de Groot.

► **Plaquette onthuld voor 'muze' van Vincent van Gogh**

De Mona Lisa van Gerwen

Sien de Groot, het meisje met de knipmuts dat vooral bekend is van De Aardappeleters, is vereeuwigd op een plaquette.

Miriam van den Nieuwenhof
Gerwen

Het karakteristieke hoekige gezicht van Gordina (Sien) de Groot en haar Brabantse knipmuts zijn mogelijk wel 25 keer op tekeningen en schilderijen van Vincent van Gogh terug te vinden. Haar als model - en mogelijk muze - van Van Gogh van 1883 tot 1885 is nu vereeuwigd in een plaquette, die zaterdagmiddag in de pastorie-tuin in Gerwen werd onthuld. De plaquette is van de hand van Peter Nagelkerke en wordt opgenomen in de Van Gogh-route.

Het meest bekend is Sien de Groot van het doek De Aardappel-eters. „Zo liet Van Gogh haar beeltenis voor ons achter”, zegt Harrie Lamers van Heemkundekring Laarbeek. Bij de onthulling van de plaquette nam mevrouw Tinie de Groot-Thielen namens de familie de honneurs waar. Zij ontving voor haar zoon Eric, achterkleinzoon van Sien de Groot, een bronzen Van Gogh-penning. „Toenmalig pastoor Frenken ontsloeg Sien de Groot van haar zonden door de zalving op haar sterfbed in 1927”, geeft Lamers bij de onthulling van de plaquette een historische kijk

▲ In de pastorie-tuin in Gerwen was zaterdag onder toezicht oog van Tinie de Groot de onthulling van de plaquette. Inzetje: een bronzen Van Gogh-penning. FOTO JEAN-PIERRE REIJNEN

op het Gerwen van toen. Die ene zonde, ongehuwd zwanger raken, heeft haar altijd achtervolgd. Volgens de overlevering vertelde zij alleen aan Van Gogh van wie zij zwanger was. En hoewel er veel over werd geroddeld: van hem was dat niet.

De beeltenis op de plaquette is waarschijnlijk geschilderd in het atelier van Van Gogh, op de plaats waar nu Jef Kuijten woont, denkt Nagelkerke, de ontwerper van de

plaquette. Hij nam samen met Kuijten het initiatief voor de pla-

“Ik ben bewonderaar van Van Gogh, geen kenner, maar Sien heeft hem echt gekend”

— Peter Nagelkerke

„Ik ben bewonderaar van Van Gogh, geen kenner, maar Sien heeft hem echt gekend”, zo verklaart Nagelkerke zijn fascinatie. „Ze kijkt heel mooi. Met deze ogen heeft ze Van Gogh aangekeken. En dan ontstaat er iets tussen schilder en model. Ze heeft hem in vertrouwen genomen en hem verteld wie de vader van haar zoon Cornelis was.”

Sien de Groot overleed op 3 februari 1927 en werd begraven op

het kerkhof bij de Sint Clemenskerk te Gerwen. Op die plek ligt nu de pastorie-tuin. Sinds zaterdag met plaquette. De 'Mona Lisa van Gerwen', zo noemt Nagelkerke haar. Maar veel indringender dan de Mona Lisa van Leonardo da Vinci, wat hem betreft. „Van Gogh portretteerde op een betoverende wijze een boerse jonge vrouw, zo van het land geplukt maar met een wonderlijke, eerlijke echtheid.”

Eindhovens Dagblad 14 mei 2018

Begraafplaats De Huikert in Gerwen : Cornelis de Groot (20.10.1885 - 02.02.1951)

In ca. 1935 werd aan De Huikert in Gerwen de nieuwe R.K. Begraafplaats in gebruik genomen.

In 2003/2005 werd bij een renovatie de Calvarieberg afgegraven om plaats te maken voor een absouteplaats met een houten overkapping, waaronder tevens een columbarium werd geplaatst. Het klinkerpad dat naar de overdekte absouteplaats leidt, deelt de begraafplaats in twee delen. Rechts ligt het oude deel, waar nog veel uniforme grafkruisen staan, links staan de moderne vrij uniforme granieten stèles.

Voor de ingang naar de R.K. begraafplaats is een kleine gemeentelijke begraafplaats voor de Sinti inwoners van Nuenen.

Op het oude deel van de R.K. Begraafplaats staat het grafkruis voor de zoon van Gordina, Cornelis (Cor) de Groot. Het kruis is vrij recentelijk opgeknapt, waarschijnlijk in dezelfde periode als de plaatsing van de gedenkplaquette voor zijn moeder op het oude St. Clemenskerkhof. Voor het kruis werd een granieten bordje geplaatst met dezelfde tekst als op het grafkruis.

Cornelis trouwde in 1933 met Cornelia van der Aa (1895-?) en stierf op één dag na op dezelfde datum als zijn moeder, maar dan 24 later.

meer info: www.peternagelkerke.nl